

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

Унікальними для світового і регіонального правопорядків є феномени “європейська інтеграція” і “наднаціональність”, еволюціонуючи ще з часів створення Європейських Співтовариств, а також феномени “право ЄС”, “принципи ЄС”, “правосуб’єктність ЄС” тощо. Вони акумулюють політико-правові, соціально-економічні та інші надбання, створені державами-членами.

Ці феномени сформували основи сучасного Європейського Союзу, який функціонує як комплексна наднаціональна структура з власною правовою системою, заснованою на принципах субсидіарності, пропорційності, прямої дії та примату норм права ЄС. Право ЄС має пряму дію і примат над національними законодавствами, що забезпечує його однакове застосування та ефективність на території всіх держав-членів. Важливою складовою цієї системи є принцип обов’язковості інтерпретації національного законодавства відповідно до законодавства ЄС, що сприяє інтеграції та гармонізації правових норм.

Конституюється архітектура ЄС, права ЄС, наднаціонального правопорядку в результаті взаємодії і взаємозалежності національних правопорядків, утворюючи системну єдність, що відображається у наборах принципів: 1) з питань розподілу повноважень – принципи наділення, субсидіарності, пропорційності; 2) щодо взаємозв’язку законодавства ЄС і національного законодавства – принципи прямої дії, примату норм права ЄС, його однакового застосування, ефективності, рівності; обов’язку інтерпретації національного законодавства відповідно до законодавства ЄС; 3) для належного функціонування правопорядку ЄС важливими є як принципи і цінності ЄС, так і механізми, гарантії реалізації, а також принципи взаємопроникності¹; взаємодоповнюваності і взаємозв’язку між різноманітними традиціями та ідентичністю, інтеграції національних правопорядків тощо. Кінцевою метою європейського інтеграційного процесу (зокрема європейського конституційного процесу) є створення нової моделі наднаціональної демократії, за якої життєво важливу роль у демократизації інститутів і процесі прийняття рішень ЄС відіграє європейське громадянське суспільство², а також розвивається європейська ідентичність, правові традиції, правова культура і свідомість.

¹ Т Кагановська, ‘Європейський правопорядок як прояв багаторівневого конституціоналізму’ *Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (ХНУ імені В. Н. Каразіна 2023) 4–9.

² М Воронов, ‘Правова природа європейського конституціоналізму’ *Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (ХНУ імені В. Н. Каразіна 2023) 41–3; D Žalimas, ‘EU Law in National Constitutional Paradigm: Lithuanian Experience’ *Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (ХНУ імені В. Н. Каразіна 2023) 13–9; В Серьогін, ‘Конституційне право Європейського Союзу як закономірний результат конституціоналізації його правового порядку’ *Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.* (ХНУ імені В. Н. Каразіна 2023) 65–8.

Правові цінності Європейського Союзу є багатограними та інтегрують різноманітні аспекти, що зумовлює необхідність використання комплексного методологічного підходу, включаючи загальнонаукові та спеціальні юридичні методи. Правові цінності та принципи ЄС розвивалися з часів Римського договору до Лісабонського договору, що підкреслює значення європейської інтеграції та наднаціонального правопорядку. Правові цінності ЄС мають значний вплив на національні правопорядки, особливо у контексті європейської інтеграції та модернізації національного законодавства. Досвід Польщі, Німеччини, Італії та інших європейських країн показує важливість конституційних судів у забезпеченні реалізації правових цінностей ЄС, що є корисним для України у процесі її євроінтеграції. У національних конституціях багатьох країн, незалежно від їхнього членства в ЄС, закріплені універсальні загальнолюдські цінності, що стали здобутком світової політико-правової думки і практики (НАТАЛІЯ КАМІНСЬКА “ПРАВОВІ ЦІННОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОПОРЯДКИ”).

У результаті європейська інтеграція не лише сприяє економічному розвитку та політичній стабільності регіону, а й зміцнює правову культуру та ідентичність. Європейська інтеграція є живим процесом, що адаптується до нових викликів і реалій, зокрема в контексті розширення ЄС та вступу нових членів, таких як Україна. Упровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є важливим кроком у цьому процесі, який сприяє наближенню української правової системи до стандартів ЄС, забезпечуючи тим самим стійку основу для майбутнього членства України в ЄС.

Наближення національного законодавства України до *acquis* ЄС почалося майже із моменту отримання нею незалежності від Радянського Союзу. Уже на початку своєї державності Україна уклала Угоду про партнерство та співробітництво (УПС), яка передбачала загальне зобов'язання докладати всіх зусиль для наближення у вибраних сферах права ЄС, перелічених у п. 2 ст. 51 УПС. Процес наближення законодавства України до *acquis* ЄС вимагає системного підходу, що включає скринінг національного законодавства, його адаптацію та імплементацію відповідно до принципів права ЄС. Окрім конкретних зобов'язань, що випливають з існуючих угод, таких як Угода про асоціацію, Україна має також зосередитись на горизонтальному наближенні до *acquis* ЄС, що стосується основних свобод внутрішнього ринку та інших аспектів первинного та вторинного права ЄС. Процес правового наближення супроводжується значними викликами, зокрема у сфері екології, енергетики та інституційного наближення, реформи публічної адміністрації, особливо в умовах війни та післявоєнного відновлення України (АДАМ ЛАЗОВСЬКІ ТА ТЕТЯНА КОМАРОВА “ПРИШВИДШЕННЯ ПРАВОВОГО НАБЛИЖЕННЯ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ПОДАННЯ ЗАЯВКИ НА ВСТУП ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”).

Угода про асоціацію між Україною та ЄС виступає каталізатором для широкомасштабних інституційних реформ в Україні. Вона сприяє підвищенню

ефективності роботи органів державної влади, забезпеченню прозорості у прийнятті рішень та підвищенню рівня підзвітності влади перед громадянами. Зокрема, це включає реформування судової системи для забезпечення незалежності суддів, запровадження антикорупційних заходів та підвищення стандартів захисту прав людини. Виконання Угоди про асоціацію вимагає від України узгодження національного законодавства з нормами та стандартами ЄС. Практика національних судів України свідчить про започаткування процесу застосування Угоди про асоціацію. Примітною характеристикою судової практики застосування Угоди про асоціацію в судах України є те, що всі юрисдикції користуються такими посиланнями. Однак, звичайно, можна виділити адміністративну, цивільну та господарську юрисдикції як основні. Практика переконливо свідчить про те, що Угода про асоціацію є частиною національного законодавства України, її положення мають імперативний характер та є обов'язковими до виконання на всій території України (КСенія Смирнова “Правозастосування Угоди про асоціацію з ЄС у правопорядку України: СУДОВА ПРАКТИКА”).

Незалежна судова система є основою демократичного врядування та верховенства права, забезпечуючи захист прав людини та ефективне функціонування публічного апарату. Для країн – кандидатів на вступ до ЄС гармонізація їхніх судових систем зі стандартами *acquis* ЄС є обов'язковою умовою. У рамках переговорного розділу 23 Європейський Союз визнає й застосовує міжнародні стандарти у сфері правосуддя, включаючи Основні принципи незалежності судової влади, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН, та Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи. Ці стандарти спрямовані на забезпечення незалежності суддів від будь-якого зовнішнього тиску. Для успішного вступу до ЄС країни-кандидати повинні забезпечити незалежність своєї судової системи відповідно до стандартів *acquis* ЄС. Це передбачає усунення зовнішнього впливу на судову владу, виділення достатніх фінансових ресурсів і підготовки кадрів, а також створення правових гарантій справедливих судових процедур. Недотримання цих вимог може призвести до значних наслідків для процесу вступу, включаючи призупинення переговорів та фінансової допомоги з боку ЄС (Богдан Веселовський “Специфіка стандартів незалежності суддів у розрізі переговорного розділу 23 *ACQUIS* ЄС “СУДОВА СИСТЕМА ТА ОСНОВОПОЛОЖНІ ПРАВА” як ключ до членства в ЄС”).

Отже, Угода про асоціацію є важливим кроком у процесі вступу України до ЄС. Вона створює правову та інституційну основу для поглибленої співпраці та інтеграції з ЄС. Упровадження положень Угоди демонструє готовність України до дотримання європейських стандартів, що є необхідною передумовою для початку офіційних переговорів про вступ. Успішне виконання угоди зміцнює довіру ЄС до здатності України адаптуватися до вимог спільного ринку та інтегруватися до європейської політичної та економічної

спільноти. Цей процес є двостороннім: з одного боку, Україна проводить реформи, необхідні для інтеграції, з іншого боку, ЄС надає підтримку та керівництво для досягнення цих цілей.

За редакцією координаторки актуальної теми

*“УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ:
ОСОБЛИВОСТІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНИ ЯК КРАЇНИ КАНДИДАТА
НА ВСТУП ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ”*

*докторки юридичних наук, професорки,
проректорки з науково-педагогічної роботи
(міжнародне співробітництво),
професорки кафедри порівняльного і європейського права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
КСЕНІЇ СМІРНОВОЇ*

та

*доктора філософії, доцента кафедри порівняльного
і європейського права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
БОГДАНА ВЕСЕЛОВСЬКОГО*